

Πρόλογος

Το δίκαιο της ευρεσιτεχνίας ή δίκαιο των εφευρέσεων είναι ένας πολύ σημαντικός κλάδος του δικαίου της διανοητικής ιδιοκτησίας (intellectual property). Εντάσσεται στο ιδιωτικό δίκαιο. Η ευρεσιτεχνία ως δικαιοκλήδος κινείται μεταξύ δικαίου, τεχνικής και οικονομίας. Όπως και το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας, αποτελεί βασικό πυλώνα μιας κοινωνίας που βασίζεται στην γνώση και τις γνώσεις (knowledge based society).

Η μεγάλη δυσκολία του δικαίου της ευρεσιτεχνίας, αλλήλα και η γοητεία του εντοπίζεται στην συμβιωτική σχέση του με την έννοια της τεχνικής. Η τεχνική με σημείο αναφοράς την άψυχη ύλη αλλήλα πλέον και την έμβια ύλη (βιοτεχνολογία) είναι η ρυθιά λίθος πάνω στην οποία οικοδομείται ο θεσμός της ευρεσιτεχνίας. Οι δυσκολίες που συνοδεύουν την εφαρμογή του και ειδικότερα οι δυσχέρειες των νομικών – παραδοσιακά επαγγελματικός κλάδος με αδιάφορη έως αρνητική σχέση με την τεχνολογία- συνέχονται με αυτήν την «πολυπρισματικότητα» του. Δίκες με αντικείμενο ευρεσιτεχνία απαιτούν απαραίτητη την στενή συνεργασία νομικών και τεχνικών, ενώ συχνά τεχνικές λεπτομέρειες, κατά κανόνα ακατάληπτες για νομικούς, έχουν κρίσιμη σημασία. Ειδικά λοιπόν στις δίκες με αντικείμενο την προσβολή ευρεσιτεχνίας η νομική ανασφάλεια εξακολουθεί να είναι εξαιρετικά υψηλή σε σύγκριση με τις δίκες που έχουν αντικείμενο την προσβολή άλλων αήλων αγαθών.

Παρά την τεράστια πρακτική σημασία της στην καινοτομία, τεχνική και κοινωνική πρόοδο και στην οικονομία, η επεξεργασία του δικαίου της ευρεσιτεχνίας είναι στην Ελλάδα ακόμα εξαιρετικά ατροφική. Αντανακλά την θέση της Ελλάδος στην περιφέρεια της τεχνολογίας αλλήλα και της παιδείας, όπου η έρευνα και η τεχνολογία είναι ακόμα περιορισμένη. Απουσιάζει ακόμα μια συνεπής και διαρκή πολιτική ανάπτυξης της τεχνικής δημιουργικότητας. Η προσέγγιση στο δίκαιο της ευρεσιτεχνίας γίνεται με ηθικά περισσότερο κριτήρια, ενώ αγνοείται η σημασία της στις επενδύσεις και την μεταφορά τεχνολογίας. Η ρυπνή αυτή εξέλιξη ασφαλώς συνέχεται με την γενικότερη αδιαφορία και “αποεπένδυση” στον τομέα της παιδείας και της εκπαιδεύσεως. Παιδεία και εκπαίδευση, όπως και η έρευνα και τεχνολογία είναι μακροπρόθεσμη επένδυση και προοπτική, δηλ. δύο στοιχεία που παγίως απουσιάζουν από την ελληνική πολιτική και τεχνολογική πραγματικότητα, σκέψη και πράξη.

Στην αλληλαγή αυτή προσεγγίσεως στοχεύει έμμεσα το παρόν συστηματικό εγχειρίδιο. Προσπαθεί με κατά το δυνατόν εύληπτο τρόπο και με παραδείγματα να

καταδείξει την συμβιωτική σύνδεση του δικαίου της ευρεσιτεχνίας με την τεχνική σε όλες τις φάσεις της ζωής ενός διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Παράλληλα επιδιώκει να αναδείξει την οικονομική σημασία στο πλαίσιο μιας αποκεντρωμένης τεχνολογικής πολιτικής και την διεθνή διάστασή της, χωρίς την οποία δεν είναι δυνατή η κατανόηση του θεσμού της ευρεσιτεχνίας. Το δίκαιο κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού υπό μια τέτοια προσέγγιση λειτουργεί ως σημαντικός, διορθωτικός δορυφόρος της. Η ανάλυση του πιστοποιητικού χρησιμότητας και της μυστικής τεχνογνωσίας συμπληρώνει το ανά χείρας εγχειρίδιο.

Το ανά χείρας εγχειρίδιο συμπληρώνει μια σειρά εγχειριδίων του συγγραφέα στην διανοητική ιδιοκτησία (Πνευματική ιδιοκτησία, 2^η έκδ. 2004, Δίκαιο σημάτων, 2007) και στον αθέμιτο ανταγωνισμό (Αθέμιτος ανταγωνισμός 2^η έκδ. 2009).

Αθήνα 19.09. 2013

1. Κεφ.: Εισαγωγή

Α. Ένταξη του δικαίου των τεχνικών επινοήσεων στην βιομηχανική ιδιοκτησία

I. Διανοτική ιδιοκτησία

Η διανοτική ιδιοκτησία (intellectual property)¹ αποτελείται από την **βιομηχανική και πνευματική ιδιοκτησία**. Ως κλάδος του «αύλου» ή των «αύλων αγαθών» είναι, όπως το δικαίωμα της κυριότητας, πανταχού παρούσα, άμεσα ή έμμεσα, εμφανώς ή καλυμμένα, σε αντικείμενα καθημερινής χρήσεως, σε μηχανήματα και συσκευές κάθε μορφής, προορισμένες για οικιακή χρήση ή για βιομηχανική εκμετάλλευση ή έρευνα, σε είδη καταναλωτικά και βιομηχανικά, στην «ονομασία» επιχειρήσεων και προϊόντων, στο marketing και την διαφήμιση και γενικότερα σε αυτό που καλείται «εμπορική επικοινωνία».

Διατρέχει κάθε φάση της αναπτύξεως, έρευνας, παραγωγής και διανομής αγαθών οιασδήποτε μορφής και την επικοινωνία. Προσδιορίζει ένα μεγάλο μέρος των διακινούμενων πληροφοριών και η σημασία της έχει προ πολλού ξεπεράσει την σημασία των υλικών αντικειμένων.

Η ποσοτική και ποιοτική σημασία της είναι τεράστια, κομβική και ζωτική σε έναν κόσμο που βασίζεται πλέον στην δημιουργία, χρήση και την διάδοση της γνώσεως και των πληροφοριών κάθε μορφής στην τεχνολογική έρευνα, ανάπτυξη και χρήση των προϊόντων της τεχνολογίας. Τούτο οφείλεται στους περισσότερους, διακριτούς και εν μέρει επικαλυπτόμενους **στόχους της διανοτικής ιδιοκτησίας**: ενίσχυση της καινοτομίας (innovation), πολιτιστική ανάπτυξη, διευκόλυνση του παγκόσμιου εμπορίου και του marketing.

II. Ευρεσιτεχνία και άλλα δικαιώματα προστασίας της τεχνολογίας ως αντικείμενο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας

Αντικείμενο προστασίας των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας που εστιάζονται σε τεχνικές επινοήσεις, είναι **μια «καινοτομική» τεχνολογική παροχή**, η οποία στοχεύει άμεσα ή έμμεσα στην **προστασία ή στην απόσβεση μελλοντικών επενδύσεων**.

---

1. Λανθασμένα μεταφράζεται ως πνευματική ιδιοκτησία, ακόμα και σε επίσημα νομικά κείμενα, όπως π.χ. στον ν. 2290/1995, με τον οποία κυρώθηκε η Συμφωνία TRIPS.

Δεν μπορεί να υπάρξει μαζική παραγωγή του τεχνολογικού προϊόντος που την ενσωματώνει, π.χ. iPad 2, αφού τότε αυτό θα ήταν εκτεθειμένο, μετά την διαπίστωση της εμπορικής επιτυχίας του, σε «αντιγραφή» ή απομίμηση. Το απόλυτο και αποκλειστικό δικαίωμα με το να αποδίδει κατ' αποκλειστικότητα την προστατευόμενη παροχή (ευρεσιτεχνία, κλπ.) στον φορέα του, τον θωρακίζει από τις «απομιμήσεις» (free riding) συμβάλλοντας στην επικράτηση και κερδοφορία του προϊόντος και της επιχειρήσεως στην αγορά.

1.04 Η βιομηχανική ιδιοκτησία ως δικαιοκλήδος έχει αυξανόμενη σημασία, η οποία εν μέρει εκπληττει εν όψει της νεαρής ηλικίας του. Το ενιαίο του κλάδου δεν μπορεί να αποκρύψει το γεγονός ότι τα μέρη του ρυθμίζονται από ειδική νομοθεσία κατεσπαρμένη σε διάφορους νόμους. Κατά διεθνή πάγια αντίληψη στο δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας (industrial property, propriété industrielle, Gewerblicher Rechtsschutz) ανήκει το θεσμικό εθνικό και διεθνές πλαίσιο για την ευρεσιτεχνία, άλλα τεχνικά δικαιώματα (δικαίωμα πάνω στις τοπογραφίες ημιαγωγών, επί των φυτικών ποικιλιών, πιστοποιητικά χρησιμότητας) καθώς και τα διακριτικά γνωρίσματα κάθε είδους, όπως και οι ενδείξεις γεωγραφικής προελεύσεως.

Από συστηματική άποψη στο δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, παρά τις διασταυρώσεις με το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας ανήκουν:

(i) το δίκαιο των τεχνικών επινοήσεων/επιτευγμάτων, όπως η ευρεσιτεχνία και τα υποδείγματα χρησιμότητας (ν. 1733/1987), τα πιστοποιητικά φυτικής δημιουργίας (ν. 1546/1985), οι τοπογραφίες προϊόντων ημιαγωγών (π.δ. 45/1991). Σε αυτό παραδοσιακά εντάσσεται και η προστασία της μη προστατευόμενης τεχνολογίας (know how) (κατωτέρω αρ. 15.01 επ.) .

(ii) το δίκαιο των αισθητικών δημιουργιών, όπως τα βιομηχανικά σχέδια και υποδείγματα (π.δ. 259/1997) και

(iii) το δίκαιο των διακριτικών γνωρισμάτων, όπως το όνομα, η επωνυμία, ο διακριτικός τίτλος, ο διασηματισμός (άρθρα 13-15 ν. 146/1914) και το σήμα (ν. 2239/1994).

1.05 Από την άποψη της επιδράσεώς τους στην επιχειρηματική δραστηριότητα οι κλάδοι αυτοί αναφέρονται σε διαφορετικές εκφάνσεις της, χωρίς πάντα η οριοθέτηση να είναι σαφής. Τα λεγόμενα «**τεχνικά**» με την έννοια της επικεντρώσεώς τους στην τεχνολογία, **δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας** (ευρεσιτεχνία, πιστοποιητικό χρησιμότητας, το πιστοποιητικό επί φυτικών ποικιλιών και οι τοπογραφίες επί προϊόντων ημιαγωγών (microchips) επηρεάζουν αποφασιστικά την δημιουργία προϊόντων ή διαδικασιών, συντελώντας στην ανάπτυξη τέτοιων προϊόντων και διαδικασιών, απόρροια μιας ερευνητικής διαδικασίας (R+D, Research and Development). Η προστασία που παρέχουν είναι πρωτίστως στο επίπεδο της παραγωγής, και δευτερευόντως της διανομής.

Αντιθέτως το σήμα αναφέρεται αποκλειστικά στην βαθμίδα της διανομής, αποτελώντας την βάση κάθε διαφημίσεως και γενικότερα «εμπορικής επικοινωνίας» και διαφημίσεως.

Στο ενδιάμεσο των δύο αυτών επιπέδων κινείται το σχέδιο και βιομηχανικό υπόδειγμα (design right). Τούτο προστατεύει «αισθητικές» δημιουργίες (σχέδια) που χρησιμοποιούνται σε βιομηχανικές εφαρμογές, αυξάνοντας με τον τρόπο αυτόν την έλξη που ασκούν στον καταναλωτή.

Η ειδική αυτή νομοθεσία δεν εμποδίζει ούτε εμποδίζει την δημιουργία ενός ενιαίου κλάδου, εκείνου της βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Αυτή με την σειρά της εντάσσεται στον γενικότερο κλάδο της διανοητικής ιδιοκτησίας (intellectual property, (IP) Geistiges Eigentum, Propriété Intellectuelle). Σε αυτόν περιλαμβάνεται και το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας μαζί με τα συγγενικά δικαιώματα (ν. 2121/1993) καθώς και άλλα ιδιαίτερα δικαιώματα (π.χ δικαίωμα κατασκευαστή βάσεως δεδομένων). **1.06**

III. Βιομηχανική ιδιοκτησία στο ηπειρωτικό και το αγγλοσαξωνικό δίκαιο

Υπάρχει μια σημαντική διαφορά μεταξύ ηπειρωτικού δικαίου (civil law countries) και αγγλοσαξωνικού (common law countries)². Στο πρώτο, η δικαιοπολιτική δικαιολόγηση για την θέσπιση και την προστασία των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας ερείδεται στην θέση ότι ο δημιουργός των προστατευόμενων αυτών παροχών έχει το ηθικό δικαίωμα να διατηρήσει τον έλεγχο επί των δημιουργημάτων του αυτών. Στο αγγλοσαξωνικό δίκαιο επικρατεί μια άλλη προσέγγιση, η οικονομική δικαιολόγηση. Η ελευθερία ανταγωνισμού, όπως εκφράζεται στην δυνατότητα να αναλαμβάνει κανείς ή να χρησιμοποιεί παραγωγικά και ιδέες τρίτων, θεωρείται το βασικό «καύσιμο» σε μια κοινωνία που βασίζεται στον ανταγωνισμό ιδεών και καινοτομιών. Τα πλεονεκτήματα από την θέσπιση των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας πρέπει να είναι περισσότερα από τους περιορισμούς στην ελευθερία ανταγωνισμού, που συνεπάγεται η θέσπιση και προστασία τους. **1.07**

Υπό την σκοπιά αυτή το αγγλοσαξωνικό δίκαιο μπορεί να είναι λιγότερο πρόθυμο να δεχθεί την εισαγωγή ή την επέκταση προστασίας υφιστάμενων δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας, επειδή περιορίζουν την ελευθερία ανταγωνισμού. Από την άλλη μεριά απουσιάζουν από αυτό δογματικές αγκυλώσεις και αυστηρές οριοθετήσεις ως προς το αντικείμενο προστασίας.

IV. Αντικείμενο εγχειριδίου και δομή

Το βάρος της αναπόδειξης στο παρόν εγχειρίδιο επικεντρώνεται στο δίκαιο της ευρεσιτεχνίας (κεφ. 1-13) και δευτερευόντως στο know how. Η ανάλυση που επακολουθεί και η “λογική” της ευρεσιτεχνίας αρμόζει σε μεγάλο βαθμό και στα άλλα «τεχνικά» δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας, που έχουν αντικείμενα ομοίως τεχνικές επινοήσεις. **1.08**

Το ερώτημα τι προστατεύει το δίκαιο της ευρεσιτεχνίας και με ποιες ουσιαστικές **1.09**

---

2. Το ίδιο ισχύει και για την αντιμετώπιση της πνευματικής ιδιοκτησίας (copyright).

προϋποθέσεις, καθώς και σε ποιον απονέμεται συνιστά τον πυρήνα του δικαίου της ευρεσιτεχνίας υπό οιαδήποτε έννομη τάξη αλλιά και γενικότερα του θεσμού της διανοτικής ιδιοκτησίας.

Πρόκειται για το **τετράπτυχο**: τι προστατεύεται (**αντικείμενο**), με ποιες θετικές και αρνητικές προϋποθέσεις (**προϋποθέσεις προστασίας**), σε ποιον απονέμεται το δικαίωμα (**κτήση από τον φορέα**) και τι εξουσίες με ποια όρια παρέχει στον φορέα του (**εξουσίες και όρια**).

1.10 Τα ερωτήματα αυτά θέτουν το πλαίσιο υπό το οποίο μια τεχνική διδασκαλία, απλούστερα μια τεχνική πληροφορία ή σύνολο πληροφοριών, μπορεί να μονοπωληθεί από τον φορέα του διπλώματος ευρεσιτεχνίας. Το τετράπτυχο αυτό συμπληρώνεται από κομβικής σημασίας πρακτικό και θεωρητικό προβληματισμό: πώς και με ποιους μηχανισμούς η έννομη τάξη επιτυγχάνει να καταστήσει το δικαίωμα ευρεσιτεχνίας συναλληλακτικό αγαθό, εξασφαλίζοντας τόσο την μεταφορά της τεχνολογίας όσο και την απόσβεση των επενδύσεων, που συνεπάγεται η ανάπτυξη και εκμετάλλευση κάθε διπλώματος ευρεσιτεχνίας.

1.11 Το εγχειρίδιο εξετάζει μια σειρά περαιτέρω ζητημάτων, όπως η εκμετάλλευση της ευρεσιτεχνίας στις συναλληλαγές (κεφ. 7), η προστασία της (κεφ. 9), η απώλεια του δικαιώματος (κεφ. 8) και η θέση της στο δίκαιο κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού (κατωτέρω αρ. 1.70 επ.). Εξετάζονται ακόμα ειδικά ζητήματα του δικαίου ευρεσιτεχνίας, όπως ευρεσιτεχνίες φαρμάκων και σχετικά προβλήματα, προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και βιοτεχνολογικές εφευρέσεις (κεφ. 10, 11). Ειδική αναφορά γίνεται στο διεθνές δίκαιο της ευρεσιτεχνίας και στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο της ευρεσιτεχνίας (κεφ. 13) και στο ευρωπαϊκό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας (κεφ. 12). Το εγχειρίδιο συμπληρώνεται με ανάλυση του πιστοποιητικού χρησιμότητας (κεφ. 14) και του know how (κεφ. 15).

B. Τεχνική πρόοδος από οικονομική άποψη και ευρεσιτεχνία

I. Τεχνική πρόοδος από οικονομική άποψη

1.12 Η **οικονομική πρόοδος** ως δυναμική διαδικασία στηρίζεται μεταξύ άλλων στην επιστημονική πρόοδο. Αυτή βασίζεται σε άπειρο σχεδόν αριθμό γνώσεων και πληροφοριών, που κτώνται με ερευνητική διαδικασία. Η διαδικασία της οικονομικής πρόοδου μπορεί να διακριθεί σε **τρεις βασικές φάσεις**: ανακάλυψη/εφεύρεση και γενικότερα κτήση τεχνικών γνώσεων (invention), καινοτομία (innovation) και διάχυση της τεχνολογίας (diffusion)³. Στην πρώτη φάση της εντάσσονται επιστημονικές

---

3. Η διαδεδομένη αυτή διάκριση, που αντιστοιχεί σε μια γραμμική πορεία της καινοτομίας, ανάγεται στον *Schumpeter*, *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung*, 6. Aufl. Berlin 1964, *Ullrich* σε *Europäische Perspektiven des Geistigen Eigentums* (Leistner Hrsg), Tübingen 2010, 15/15.

ανακαλύψεις και πορίσματα της βασικής έρευνας (επιστημονική πρόοδος) αλλιά και η εφεύρεση/ευρεσιτεχνία.

Η φάση της καινοτομίας (innovation) περιλαμβάνει την “δημιουργία” ενός ώριμου 1.13 τεχνικά προτύπου στην ανάπτυξη, παραγωγή και διανομή των νέων τεχνικών λύσεων. Προκειμένου να μετασχηματισθεί η επιτευχθείσα από αυτές τις δύο φάσεις επιστημονική πρόοδος σε οικονομική πρόοδο απαιτείται η τρίτη φάση, ήτοι η εφαρμογή της επιστημονικής προόδου από παραγωγούς και χρήστες/καταναλωτές. Αυτή αποτελεί την τρίτη φάση (διάχυση) που υλοποιεί την τεχνική πρόοδο από οικονομική άποψη.

Το δίκαιο της ευρεσιτεχνίας άπτεται και των τριών βαθμίδων με επικέντρωση στην πρώτη και δεύτερη βαθμίδα, ενώ αδυνατεί να καλύψει πλήρως την τρίτη. Ενισχύει την παραγωγή και διάδοση τεχνικής γνώσεως. Επεμβαίνει τόσο στην αγορά της τεχνολογίας (αγορά, όπου γίνεται η παραγωγή και η ανταλλαγή τεχνολογικών γνώσεων) όσο και στην αγορά προϊόντων/μεθόδων που παράγονται και διανέμονται βάσει των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

II. Η επίδραση της ευρεσιτεχνίας στην οικονομική πρόοδο

Το δίκαιο της ευρεσιτεχνίας σχηματίζει μέρος της τεχνολογικής υποδομής που 1.14 χαρακτηρίζει κάθε σύγχρονη, βιομηχανική κοινωνία. Είναι ένα **αποκεντρωμένο σύστημα ασκήσεως τεχνολογικής πολιτικής**. Λειτουργεί μέσα από την αγορά και έχει “όχημα” ένα αμιγώς ιδιωτικό δικαίωμα σε αντίθεση με πολιτικές έρευνας, αναπτύξεως και ενισχύσεως της τεχνολογίας που χρηματοδοτούνται με κρατικά μέσα και πόρους. Επιπρόσθετα λειτουργεί ως διαδικασία διαδόσεως μιας καινοτομίας μέσα στο κοινωνικό σύστημα.

Μπορεί κανείς να διακρίνει **δύο βασικές συνέπειες** που εκπορεύονται από κάθε 1.15 σύστημα ευρεσιτεχνίας⁴:

(i) προστασία της τεχνολογικής προόδου.

Η παρεχόμενη ισχυρή προστασία αντανακλάται στην ερευνητική δραστηριότητα, στις επενδύσεις που απαιτούνται για την έρευνα και ανάπτυξη (Research Development), ενώ

---

4. *Cornish/Llewellyn/Aspin* 3-37 επ., Βλ. *OECD Patents and Innovation: Trends and Policy Challenges*, Paris 2004, A. Gowers Report on Intellectual Property, London 2006, *Arora/Ceccagonoli/Cohen*, R+D and the Patent Premium, National Bureau of Economic Research (USA), Working Paper No 9431(2005) *Merrill* (ed.), A Patent System for the 21st Century Washington D.C 2004, *OECD*, OECD Ministerial Report. Patents and Innovation: Trends and Policy Challenges, Paris 2004 (www.oecd.org), *EIU (Economic Intelligence Unit)*, The value of knowledge. European firms and the intellectual property challenge. White paper, London 2007 (www.eiu.com/files), από την θεωρία με κριτική προσέγγιση και τοποθέτηση *Schneider*, Innovationsfreiheit und Innovationsverantwortung σε Geistiges Eigentum und Innovation (Eifert-Hoffmann-Riem, Hrsg), Berlin 2008, 309 επ. και *Godt*, Innovationsfreiheit und Innovationsverantwortung: Geistiges Eigentum und öffentliche Ziele post grant, σε Eifert/Hoffmann-Riem (Hrsg), Geistiges Eigentum und Innovation, Berlin 2008, 363 επ.